

ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1930. ΠΟΙΗΣΗ

Γ. ΣΕΦΕΡΗΣ

Τὸ 1931 κυκλοφοροῦσε στὴν Ἀθήνα μιὰ λιγοσέλιδη, ποιητικὴ συλλογὴ: Γ. Σεφέρη, Στροφή. Τὸ δνομα ἦταν ἄγνωστο στὰ λογοτεχνικὰ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς καὶ παρουσιάζοταν γιὰ πρώτη φορά. Ὁ τίτλος τῆς συλλογῆς εἶναι διφορούμενος: μπορεῖ νὰ εἶναι ἔνας δρός τῆς στιχουργικῆς μονάχα, ἀλλὰ μπορεῖ καὶ νὰ σημαίνει μιὰ πραγματικὴ «στροφὴ» καὶ βαθύτερη ἀλλαγὴ. Τώρα τὸ ξέρουμε πῶς ὁ τίτλος εἶχε ἀσφαλῶς αὐτὸ τὸ δεύτερο νόημα. Μὲ τὴ λιγοσέλιδη ποιητικὴ συλλογὴ ἐρχόταν στὴ νέα ἑλληνικὴ ποίηση μιὰ ἀναπάντεχη ἀλλαγὴ, μιὰ πραγματικὴ «στροφὴ» —αὐτὸ ποὺ μᾶς ἔγινε ἀπὸ τότε γνώριμο καὶ οἰκεῖο στὶς παλυποίκιλες παραλλαγές του.

Ἡ κριτικὴ συχνὰ μίλησε γιὰ τὴ «γενιὰ τοῦ 1930», στὴν ποίηση καὶ στὴν πεζογραφία. Ὁ δρός δὲν εἶναι ἀστοχος: δπως πενήντα χρόνια πιὸ πρὶν ἡ «γενιὰ τοῦ 1880» ἔφερνε κάτι καινούριο καὶ ἐπαναστατικό, ἀντίθετο ἀπὸ τὰ ἔως τότε καθιερωμένα, ἔτσι καὶ οἱ ποιητὲς μετὰ τὸ 1930 ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὰ ψεύτικα στολίδια τῆς παραδομένης ποίησης καὶ δημιουργοῦσαν —σὲ ἀμεση συνάρτηση μὲ τὰ νέα ρεύματα καὶ τὶς ἀνήσυχες ἔξελίξεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ λυρικοῦ λόγου— μιὰ νέα ἔκφραση καὶ μιὰ νέα ποίηση. Ὁ δρός ἔχει πιὰ τὴ σταθερή του ἔννοια μέσα στὴν ιστορία τῆς νεώτερης λογοτεχνίας. Ὁ Σεφέρης μὲ τὴ Στροφὴ γινόταν ὁ εἰσηγητὴς τῆς νέας αὐτῆς ποίησης στὴν Ἑλλάδα.

Γεννήθηκε ὁ Γ. Σεφέρης (φιλολογικὸ δνομα τοῦ Γεωργίου Σεφεριάδη) στὶς 29 Φεβρουαρίου 1900 στὴ Σμύρνη, στὴ μικρασιατικὴ, ἑλληνικὴ πέρα ὡς πέρα μεγαλούπολη. Ὁ πατέρας του, νομικὸς καὶ διεθνολόγος, ἦταν ἀπὸ τὸ 1919 καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (ἔγραψε δύως καὶ ποιήματα καὶ ποιητικὲς μεταφράσεις). Οἱ Σεφεριάδηδες ἔφυγαν τὸ 1914 γιὰ τὴν Ἀθήνα, δπου καὶ ὁ ποιητὴς τελείωσε τὸ γυμνάσιο καὶ ἔξακολούθησε τὶς νομικές του σπουδὲς στὸ Παρίσι (1918-24), καὶ μιὰ σύντομη

έπίσκεψη, 1924/5, στὸ Λονδίνο). Τὰ γόνιμα χρόνια λοιπόν, ἀπὸ τὰ δεκαοχτώ ὡς τὰ εἴκοσι πέντε του, τὰ ζεῦ στὸ ἔξωτερικό, σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὰ πνευματικὰ καὶ ποιητικὰ ρεύματα ποὺ ἀλλάζουν τὴν ύφη τῆς λογοτεχνίας στὰ χρόνια ἀμέσως μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. 'Εκεῖ τὸν φτάνει καὶ ὁ ἀντίχτυπος τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς (καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Σμύρνης, τῆς γενέθλιας πόλης του), καὶ ἡ μνήμη αὐτὴ θὰ μείνει ἔμμονα ριζωμένη μέσα του.

'Αμέσως μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του ὁ Σεφέρης μπαίνει στὴ διπλωματικὴ ὑπηρεσίᾳ ὃπου καὶ θὰ σταδιοδρομήσει, στὴν 'Αθήνα πρῶτα, στὸ Λονδίνο ὕστερα. Πρόξενος στὴν Κορυτσά τῆς 'Αλβανίας (1936-38), εἶναι ὕστερα σύμβουλος τύπου στὸ 'Υπουργεῖο 'Εξωτερικῶν, καὶ τὸ 1941 ἀκολουθεῖ τὴν ἔξοριστη Ἑλληνικὴ κυβέρνηση στὴν Αἴγυπτο, τὴ N. 'Αφρική, καὶ τὴν 'Ιταλία καὶ μὲ τὴν ἀπελευθέρωση στὴν 'Αθήνα, ὃπου μένει ὡς τὸ 1948. Διορίζεται κατόπιν σύμβουλος στὶς Πρεσβεῖες τῆς 'Αγκυρας καὶ τοῦ Λονδίνου καὶ πρέσβης στὸ Λίβανο, τὴ Συρία, τὴν 'Ιορδανία καὶ τὸ 'Ιράκ (1953-56), καὶ τελικὰ πρέσβης στὸ Λονδίνο (1957-62). Τότε ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴ διπλωματικὴ ὑπηρεσίᾳ καὶ ἀποσύρεται στὴν 'Αθήνα, ὃπου καὶ πεθαίνει τὸ 1971.

Μιὰ πρώτη διάκριση γνώρισε ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη μὲ τὸ «ἔπαθλο Παλαμᾶ» (1946), ὕστεροτερα ἥρθε ἡ ὀνομασία του ὡς ἐπιτίμου διδάκτορα στὸ Cambridge (1960) καὶ τελικὰ τὸ βραβεῖο Νόμπελ γιὰ τὴ λογοτεχνία (1963). 'Ακολούθησαν καὶ ἄλλες τιμητικὲς διακρίσεις: ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς 'Οξφόρδης, τοῦ Princeton, καὶ ἐπίτιμος ξένος ἑταῖρος τῆς 'Αμερικανικῆς 'Ακαδημίας Τεχνῶν καὶ 'Επιστημῶν.

Σὲ μιὰ συνέντευξή του ὅταν τιμήθηκε μὲ τὸ Νόμπελ¹ ὁ Σεφέρης εἶπε πῶς ὅταν δημοσίευσε τὴ Στροφὴ δυὸ πράγματα κυριαρχοῦσαν στὴ συνείδησή του: πῶς ἤθελε νὰ πεῖ μερικὰ πράματα μὲ τρόπο ἀπλὸ καὶ πῶς ἡ ποίησή του δὲ θὰ ἦταν ἀγαπητή. Τὸ δεύτερο εἶναι μιὰ ἐκπληκτικὴ ἔξομολόγηση, τὸ πρῶτο ἐπισημαίνει τὸ πιὸ ἴδιαίτερο καὶ τὸ πιὸ μόνιμο χαρακτηριστικὸ ὅχι μόνο τῆς πρώτης συλλογῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ποίησης τοῦ Σεφέρη.

1. Συνέντευξη πρὸς τὸν Bernard Pivot, *Le Figaro littéraire*, 2 Νοεμβρίου 1963, σσ. 1-2.

‘Η Στροφή μᾶς ἔφερνε ἀμέσως σ’ ἐνα κλίμα ὄλότελα διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ κλίμα τῆς παρακμῆς καὶ τῆς διάλυσης ποὺ χαρακτήριζε τὴ γενιὰ τῆς δεκαετίας 1920-30 καὶ ποὺ ἐπαναλαμβάνοταν μονότονα καὶ χωρὶς πρωτοτυπία ἴδιως μετὰ τὴν αὐτοκτονίᾳ τοῦ Καρυωτάκη. Κιόλας ἀπὸ τὸ πρῶτο ποίημα (ποὺ ἔχει τὸν ἴδιο τίτλο «Στροφὴ») ἡ διαφορὰ γινόταν αἰσθητῇ· ἐνα πνεῦμα καὶ προπάντων μιὰ «γλώσσα» διαφορετική. ‘Η γλώσσα αὐτὴ ἵσως νὰ μὴν μποροῦσε τότε νὰ γίνει ἀμέσως κατανοητή, ὥστόσο οἱ πιὸ εὐαίσθητοι ἀναγνῶστες θὰ ἔνιωσαν πὼς ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶχε νὰ πεῖ κάτι ἄλλο καὶ κάτι σοβαρό. ‘Η ἔκφραση ἦταν καινούρια: λιτή, δωρική, καὶ μὲ ἔναν πλοῦτο ἀπὸ νεοκομμένες καὶ ἄτριψτες εἰκόνες καὶ τολμηρούς τρόπους ἔκφραστικούς.

Στὸ περιγιάλι τὸ κρυφὸ
κι ἀσπρὸ σὰν περιστέρῳ
διψάσαμε τὸ μεσημέρῳ·
μὰ τὸ νερὸ γλυφό.

(«Ἀρνηση»)

Τὸ ναρκισσευόμενο «έγώ», κυρίαρχο στὴν ποίηση τῆς ἐποχῆς, δὲν ἀκουγόταν στὴ συλλογή, ἀλλά, βασικὰ καὶ ἐπίμονα, σὰν ἔξαγγελτικὸ μοτίβο, τὸ «έμεῖς». ‘Ακόμη καὶ σὲ ποιήματα καθαρὰ ἔξομολογητικά, τὸ ἔγώ διευρυνόταν πρὸς τὸν διπλανό, καὶ τὸ προσωπικὸ δράμα ὑψωνόταν στὴν καθολικότητα τῆς τραγωδίας.

Στὸ κέντρο τῆς συλλογῆς βρίσκεται τὸ μεγάλο, πλατὺ ποίημα, ὁ «Ἐρωτικὸς λόγος», γραμμένος σὲ δεκαπεντασύλλαβους σὲ τετράστιχες δόμοιοκατάληκτες στροφές. ‘Ο ποιητὴς ἔχει ἀποθησαυρίσει μνῆμες ἀπὸ τὶς καλύτερες στιγμὲς τῆς καλλιέργειας τοῦ ἔθνικοῦ στίχου (τὸν Ἐρωτόκριτο, τὸ Σολωμό, τὸ Σικελιανό), ἀλλὰ ἡ ἔντονη προσωπικὴ ἔκφραση δίνει τὴν ἴδιαίτερη μελωδικὴ γραμμὴ στοὺς δεκαπεντασύλλαβους αὐτούς, ποὺ εἶναι ἀπὸ τοὺς ὡραιότερους ἀλλὰ συνάμα καὶ ἀπὸ τοὺς τελευταίους ποὺ γράφτηκαν μὲ συνέπεια σὲ ἐνα κάπως ἔκτεταμένο ποίημα.

Περνώντας ἀπὸ τὴ Στέρνα, ποὺ ἐκδίδεται τὸ 1932 ἐκτὸς ἐμπορίου, ὁ σημαντικὸς σταθμὸς εἶναι τὸ Μυθιστόρημα (1935). μᾶς δίνει τὴ γνώριμη ἀπὸ ἐδῶ κι ἐμπρὸς φυσιογνωμία τοῦ ποιητῆ, ποὺ ἔγκαταλείπει πιὰ ὄριστικὰ τὸ μέτρο καὶ τὴν δόμοιοκαταληξία καὶ δημιουργεῖ μὲ τὸν ἐλεύθερο στίχο τὸ δικό του προσωπικὸ ὕφος. ‘Η συλλογὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι τέσσερα

ΛΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΔΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Δ' ΕΚΔΟΣΗ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΘΗΝΑ 1985

